

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Q. SEPTIMII|| FLORENTIS|| TERTVLLIANI||
CARTHAGINIENSIS|| PRESBYTERI, OPERA|| QVÆ
HACTENVS REPERIRI|| POTVERVNT OMNIA:||**

Tertullianus, Quintus Septimius Florens

Antverpiae, 1584

De Iudicio Domini.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73633)

ARGVMENTVM LIBRI DE IVDICIO DOMINI,
PER IACOBVM PAMELIVM.

D E iudicio Domini scripturus Tertullianus, imprimis more Poëtico Musas inuocat, ad modulandum quatuor aëni temporum, & mundi totius fabricam.	I.
Deinde celebrat hominis formationem.	II.
Hinc eius transgressionem, & originale peccatum, ac mortem in vniuersum genus humanum inde secutam.	III.
Porrò ad institutum veniens, primùm agit de Iudicio particulari post mortem singulorum.	III.
Inde de resurrectione mortuorum Deo non impossibili.	V.
De Adventu post hoc Domini, & comparitione omnium ad Iudicium.	VI.
De verbis Iudicis ad sua iussa secutos, quos ad perpetuam vitam euocabit.	VII.
Cum descriptione Poëtica cælestis gloriæ.	VIII.
Item de verbis Iudicis ad impios, quibus flammam addicit perpetuam.	IX.
Cum simili descriptione gehennæ.	X.
Porrò addit quòd id olim sancti cecinerint Propheta, & qui in Christi passione resurrexerunt.	XI.
Quocirca Iudicij memores mutare vitam omnes admonet.	XII.
Ceterùm videtur huius libelli meminisse Auctor supra lib. 2. aduers. Marc. cap. 27. in hæc verba: Iudicem quidem & illum (nempe Deum) esse, iam ostendimus in LIBELLO SVO. Et si enim lib. 1. adu. Marc. id argumentum etiam tractet cap. 25. 26. 27. & 28. tamen non poterit ille Liber inscribi DE IVDICIO, quia etiam alia multa de Deo tractat.	

Q. SEPTIMII FLORENTIS TERTVLLIANI CARTHAGINIENSIS PRESBYTERI, DE IVDICIO DOMINI LIBER.

Vis mihi rucolas aptabit carmine Musas?
Et verni roseas titulabit floribus auras?
Æstiuæque graues maturas messis aristas?
Quis dabit & tumidas autumnus vitibus vuas?
Quisve hiemi placidas semper laudabit oliuas?
Recludetque ipsis renouatas fontibus vnda?
Frondeatque vago cædet de gramine flores?

CAP. I.

Protinus atherei modulabor luminis auras,
Iam mihi luciferas liceat contingere Musas,
Pandere secretas fluuiali vertice lymphas;
Et lætas alio positas sub fidere siluas,
Æternasque simul modulabor carmine flammam,
Vnde mare tumidum, im mensa fluctuet vnda,
Quæ virtus solidas moueatque tremiscere terras,
Et lux vnde nouo præfulserit aurea mundo;
Quisve hominem læto potuisset fingere limo,
Vnde genus vacuo potuisset crescere seculo,
Et quæ viuendi populo sit multa cupido,
Quæ ve creata malo, moriendi, quæ ve propago,

YYy

Vnde bonus roseis sit odorque ruborque coronis.
 Quid faciat latis ut vitis abastuet vuis,
 Et plena est teneris tendantur ut horrea culmis,
 Arbor ut in glacie nigris pubescat oliuis.
 Germinibus quis det varij incrementa vigoris,
 Mollibus & matrem pullorum protegat umbris.
 Omnia nosse bonum quæ sint miracula rerum,
 Ut Dominum liceat per cuncta agnoscere verum;
 Qui lucem, maria, & cœlum, terramque parauit,
 Ornauitque nouum variato sidere mundum;
 Et pecudes primum, & volucres, procedere iussit,
 Et dedit æquoreas compleri piscibus vndas,
 Et fecundatas animabus cogit harenas.
 Talia compositis deducam carmina Musis,
 Atque salutare exponam fontibus vndas,
 Et lætum placidis venientem nubibus imbrem,
 Inque animas hominum penitus, vltroque fluentem,
 Excipiat plenis in nostra noualia riuis.

Gen. 1.

CAP. II.

[1] Nunce age, securam viuamque adtingere lympham,
 Et celeres vitam amissam reparare per vndas
 Si velit, æternæ & pœnas euadere flammæ,
 Ignarusque Dei, venturique inciscus æui,
 Et potius venturæ adipisci præmia vitæ;
 Hunc vnum meminisse Deum, solumque precandum,
 Qui totum in libra posuit sub limine mundum,
 Æternumque manens, semperque futurus in æuum,
 Sæcula cuncta tenens, ante omnia sæcula solus
 Ingenitus, sine fine Deus, sedemque supernam
 Solus habens, solus cœlos supereminet altos,
 Omnipotens solus, cui parent omnia rerum;
 Qui sibi complacitum hominem formauit in æuum,
 Pastorem pecudum, & dominum dedit esse ferarum;
 Qui sermone tenuis potuit protendere cœlum,
 Et solidam verbo potuit suspendere terram,
 Et dicto citius disiunxerat æquoris vndam,
 Ac manibus caram dilexit fingere formam,
 Atque suam voluit faciem quoque ineffe decoram,
 Spirituque adflauit viuendi vultibus auram.

Gen. 1.

CAP. III.

Gen. 2.

[2] Immemor ille Dei, temerè committere tale
 Non vltra monitum quidquam contingeret vnum
 Vnde malum seiret, pariter dinosceret æquum.
 Protinus illicitum vetuit contingere pomum.
 Quanta Deus homini permisit munera mundi?
 Et prædulce sui signauit pignus amoris?
 Rursusque dedit volucrum, pontumque solumque domandum,
 Vtilia & caræ tribuit mandata salutis.
 Sub ditione dedit terras, animasque volantum,
 Pennatumque genus, pecudum genus omne ferarum,
 Et genus æquoreum, & deformia monstrantantum.
 Sed quoniam primo transgressus crimine legem,
 Iamiam primus homo Domini mandata reliquit,
 Coniuge quæ mala cuncta suasit, morte peribat,
 Peccati que malum commisit scœmina primum,
 Transgressaque suum decepit lege maritum;
 Eua inducta dolo patefecit limina letho,
 Et sibi cum genere procreauit funera toto.

Gen. 3.

Gen. 3.

Hinc

TERTULLIANI
 Cum Annotationibus
 PAMELI
 A. V.
 36.

A
 Hinc nefas incautum, mors hinc quasi semen in ævum
 Spargitur; inde magis facinus percrebuit atrox,
 Atque labor corruptum agitavit fauor orbem.
 Callidus hoc zelo serpens illexit in ipso,
 Inde magis populi accersunt commissa malorum,
 Atque nefanda malis pepererunt, semina factis.

[* Idcirco Dominus solus, cui summa potestas,
 Et super alta tenens summi fastigia coeli,
 Altum in præcellis habitans in secula lumen;
 Præsentisque memor, quoque præscius antè futuri,
 Progeniem meriti decretum seruat in ævum;
 Et cunctas animas, tum corpora tarda gubernans,
 Quæ ratione mouent hominem, per multa vagantem.
 Vt primum positi membrorum pondera cedunt,
 Terrenisque leues resolutis nexibus ibunt,
 Ac proprias capient diuersis partibus oras.

CAP. III.

B
 At alias lætis reuocari protinus auris,
 Seruari penitus decreta ad præmia legis,
 Dum motis iterum reuoluant corpora membris.
 Illic occultis claudentur praua tenebris.
 Tunc homines primæ pensare præmia vitæ
 Incipient, crimenque suum culpæque putare,
 Et pœnis retinere, procul de morte futuris,
 Iudiciumque Dei memores astare piorum,
 Expectare suam suorumque ex crimine pœnam;
 Funditus aut pecorum sine nomine viuere vitam,
 Incassumque Deo iam surdo fundere fletum.

[† An Deus omnipotens, cuius sub lege reguntur
 Omnia, non valeat post mortem reddere vitam?

CAP. V.

Aut aliquid Dominus rerum non posse videtur?
 Si potuit tenebris pulsas extendere lucem,
 Atque omnem verbo subito componere molem,
 Omnia de nihilo quoque voce potente parare;
 Cur non ex aliquo possit componere, notam,
 Quæ fuerat quondam, quam finxerat antè, figuram?
 Assimilèmq; sibi iubeat resurgere formam?
 Quum sint cuncta Dei; reddit magis omnia tellus;

Gen. I.

C
 Iussa retexit enim quidquid contexerat olim.
 Si quem fortè rogis aboleuit flamma sepultum,
 Aut aliquem cæcis dissecerit æquor in vndis,
 Si cuiusque fame satiarunt viscera pisces,
 Aut fixere feræ crudelia funera membris,
 Alitibus iacuit raptato corpore sanguis;
 Vltima non Domino rapient sua munera magno.
 Apparere Deo viuos de morte necesse est,
 Resumptisque suis homines ad stare figuris.
 Arida sic vacuis redduntur semina terris,
 Et penitus fixis putrescunt mortua sulcis;
 Nonne animatur & hinc reparatis culmus aristas,
 Atque iterum viuus flauescunt fortia granis,
 Confurguntque nouæ vario cum scenore messes?
 Sidera cuncta cadunt, iterumque renata nitescunt.
 Et dies in densa moritur cum lumine nocte;
 Occidit & iam nox rebus mox luce relectis;
 Iamque suis alia atque alia dies surgit ab astris;

I. Cor. 15.

Solque cadit, splendorifero qui lumine clarus,
 Læx perit umbrato venienti vespere mundo;
 Et renovata suo vivit fuligine Phœnix,
 Et sua mox volucris (mirum) post busta resurgit.
 Tempore nuda suis foliis quoque fruticat arbor,
 Pomorumque iterum curvantur germine rami.
 [6 Ad vocem ergo Dei mundo per cuncta tremente,
 Et motis penitus virtutibus æris alti,
 Tunc fragor insolitus, tunc maxima murmura cœli,
 Adveniente Deo, totius iudice mundi.
 Protinus innumeri concurrunt ire ministri,
 Conuellantque Deum cum maiestate superna;
 Angelica in terras descendunt agmina cœlo;
 Omnes, tuba Dei, quibus est diuina facultas,
 Vultibus & forma virtutis spiritus omnes.
 Igneus hic vigor est, rutilantia corpora, cœli
 Vis diuina micat, hinc totus murmurat orbis,
 Hinc trepidans penitus, vel quanta est, terra remugit,
 Parturiens nomines, quos reddere iussa decebit.
 Omnes mirantur, turbantur denique, nimbi
 Astraque mota pauent, subitæ virtutis ab alto.
 Sic veniente Deo, sonitus cum voce potentis;
 Omnia continuò ruptis per regna sepulcris,
 Omnis humus latis effundit hiatibus ossa,
 Viuentisque patens populos eructat harena,
 Hærent membra comis, nectunturque ossa medullis,
 Conferti que regunt spirantia corpora nerui,
 Et simul in fuso motantur sanguine venæ,
 Dimissisque cauis, animæ redduntur apertis.
 Organa quæque sua repetunt surgentia parte.
 Proh, miranda fides; hinc omnis pullulat ætas,
 Pullulat antiquo mortuorum puluere turba;
 Matres atque patres repetita luce resurgunt,
 Magnamini iuuenes, pueri, innuptæque puellæ,
 Defunctique senes animis viuentibus adsunt,
 Infantumque gemens resonat vagitibus orbis.
 Tam variæ gentes venient de sedibus imis;
 Eorumque manus, & quas videt vltima tellus,
 Quæque colunt medijs deuexo in climate mundi,
 Rhyphæasque tenent argenti fideris arces.
 Omnis adest, pauidus finis cuiusque; colonus,
 Rusticus, Atrides posito diademate regni,
 Pauperibus mixtus cœqualis in agmine diues.
 Altus vbi que tremor, precibus tunc ingemit orbis,
 Tendentesque manus populi clamore stupefunt.
 [8 Ipse sedens Dominus, sublimi lumine clarus,
 Atque potens cunctis micat in virtutibus ignis,
 Excelsoque throno cœlesti sede coruscatur,
 Martyribus septus, numero candente virorum,
 Dilectisque suis comitatus vatibus exstat,
 Clara quibus niueis effulgent corpora stolis.
 Iamque sacerdotes nitidis in vestibus adsunt,
 Gestantes rutilas insigni fronte coronas,
 Submissisque omnes genibus veneranter adorant.
 Hagie, hagie, sancte Deus; vox omnibus vna est.

CAP. VI.
 Matth. 24.

CAP. VII.
 Matth. 24.

Apocal. 4.

Hic

TERTULLIAN
 Cum Annotationibus
 PAMELI
 A. V.
 16.

A Hic Dominus geminam mandabit sistere plebem,
 Imperat & iuxta numerum discernere prauos,
 Appellans placidis verbis sua iussa sequutos,
 Indutisque, iubet, deuicta morte, vigorem,
 Semper inextinctas habitare ad luminis auras,
 Ire per antiquum semper florentiæ regna,
 Promissas per opes, per semper amœna vireta,
 Degere perpetuam præclaro in corpore vitam.
 ¶ Est locus Eois Domino dilectus in oris,
 Lux vbi clara, nitens, spiratque salubrior aura,
 Eternusque dies, atque immutabile tempus,
 Est secreta Deo regio, ditissima campis,
 Atque beata nimis, fudæque in cardine sedis,
 Aër lætus ibi, semperque in luce futurus,
 Lenis & aspirans vitalia flamina ventus.
 Omnia fert fecunda, solo prædiuite, tellus,
 Flores in pratis fragrant, & purpura campis
 Omnia prærutila miscet non inuida luce.
 Flos alium lætus suo lumine vestit amictus,
 Roscidæque hinc multo variantur semine rura,
 Et roseis niuca crispantur floribus arua.
 Nescitur quibus vsque locis fœlicior aura,
 Quæ melior specie, vel plus præcellat honore.
 Talia florigeris numquam nascuntur in hortis
 Lilia, nec nostras efflorent talia campis,
 Nec sic nata rubent, mox vt rosa panditur apra,
 Purpura nec Tyrio sic est intincta rubore.
 Gemma coloratis fulget speciosa lapillis,
 ¶ Inde niter prafinus, illinc carbunculus ardet,
 Herbofæque viret prægrandis luce smaragdus,
 ¶ Hic & odoriferis nascuntur cynamma virgis,
 Et spisso lætum folio conflagrat amomum.
 Hic iacet ingenitum radiantis luminis aurum,
 Et nemora alta tenent florenti tempore cœlum,
 Virentesque grauant vberima germina ramos.
 Porrexit similes non illis India lucos,
 Non ita dehsa leuat in monte cacumina pinus,
 Nec sic alticoma est vmbra crispata cupressus,
 Nec vernus melius floret cum tempore ramus.
 Hic abietes celsæ florent in vertice nigra,
 Eternumque virent solæ sine grandine syluæ.
 Nulla cadunt folia, & nullo flos tempore deficit.
 Flos quoque floret ibi rubeus, ceu purpura Tarfi,
 Flos hic, credo, rosa est, rubor atque odor acer in ipso,
 Sic foliis speciem præfert, sic spirat odorem.
 Arbos stat cum flore nouo, pulcherrima pomis,
 Vitalem & frugem fœlicia robora densant.
 Mella viridanti conflagrant pingua canna,
 Lac etiam plenis manat potabile riuis,
 Vitam aspirat ibi quidquid pia terra virefcit,
 Et pulchrè redolet munus medicabile Cretæ.
 Fons illic placidis leui fluit agmine campis,
 Quattuor inde rigant partitas flumina terras.
 Ver puto semper agit vestitus floribus hortus,
 Non frigus variat hiberni fideris auram,
 Et reficit fœtam, meliori flamine terram.

CA. VIII.

Gen. 2.

Gen. 2.

Nox ibi nulla, suas defendunt astra tenebras;
 Iæque infidiæque absunt, & dira cupido,
 Exclususque metus, pulsæ de limine curæ:
 Hic malus extorris, dignas exiit in oras,
 Nec vetitos vñquam datur huic contingere lucos;
 Illic prisca fides electa in sede quiescit,
 Insistit gaudens æterno in fœdere vita,
 Et secura salus placidis lætatur in aruis,
 Semper victura, semperque in luce futura.
 Hic quicumque pius, æquique bonique colonus,
 Quique Deum metuit sincera mente Tonantem,
 Atque suos coluit sacra pietate parentes,
 Et degit reliquam semper sine crimine vitam,
 Aut inopem fidis opibus solatus amicum est,
 Atque laboranti nimium subuenit egeno,
 Pauperis adiutor, pupillorumque patronus,
 Eruit innocuos, subuenit crimine pressis,
 Hospitibus largæ tribuit sua pignora mensæ;
 Omnia dainè gessit, pia munera iussit,
 Non alicui nocuit, non vñquam aliena cupiuit;
 Illi exultantes diuinis laudibus omnes,
 Hortantesque simul referunt ad sidera voces,
 Psallentes Domino celebrant per gaudia grates,
 Innocuamque viam nunciis comitantibus ibunt.
 [12 Hæc postquam Dominus foelicia dona peregre,
 Et pariter iustos æterna in regna remisit,
 Tum miseranda venit, lugens sua crimina turba,
 Effundit gemitus lacrymis arentibus omnes,
 Et sua testatur crebris vlulatus acta.
 Flammas pro meritis, stagnantia tela tremiscunt.
 Corripit angelicus coetus, prohibetque precari,
 Et prohibet seras clamandæ fundere voces;
 Seblata venia fœdum iaciuntur in imum.
 O miseri, quoties maiestas cognita vobis;
 Audistis sonitus, vidistis fulgura cœli,
 Assiduas pluuias, ventorum & grandinis iras
 Experti; quoties noctesque diesque sereni
 Tempora fœcundant pulcheris Dei munera donis,
 Vernabantque rosæ, frugum nec defuit æstas,
 Autumnus variè fundebat mollia poma,
 Aspera hiems quamuis glaciales fregit oliuas;
 Cuncta Deus tribuit, bonitas nec defuit eius.
 Terra Deum tremuit, pontus de voce pependit,
 Et fluuius siccas trepidus refugit harenas;
 Et genitura Deum quæuis per cuncta fatetur;
 Vos miseri Dominum cœli terræque negastis,
 Præconesque Dei (horrendum) sæpè fugastis,
 Et iustos potius crudeli cade necastis,
 Et fraus in vobis post crimen semper inhæsit.
 Ergò sementis fructum capietis iniquæ:
 Ibitis in tenebras ignis & sulphuris altas,
 Passuri ardentes iustas cruciatibus iras;
 Æternæ Deus ossa iubet descendere pœnæ,
 Ire sub ardorem rabidæ sine fine gehennæ,
 Vrgeri molem per stagna rotantia flammæ,

CAP. IX.

Math. 24.

TERTULLIANI
 Cum Annotationibus
 PAMELI
 A. V.
 36.

A In flammamque iubet conuerti elementa minantem,
 Atque omnem cœli descendere nubibus ignem.
 [13 Tunc audis rapido est inclusus tartarus igne,
 Atque procellofis flamma intus fluctuat undis,
 Totaque vertentes confundit terra fauillas.
 Flammeus est sulcus, dentes versuntur acuti,
 Omnibus & torrens armabitur igneus annis.
 Impetu tartareo frendent incendia mundo,
 Illic præcipiti cursu torrentur in æstu,
 Hinc fugiunt, illinc cursu referuntur acuto;
 Obuia fit sæuæ flammæ fugientibus ira,
 Agnoscuntque suam iam tum de crimine poenam.
 Iamque vaga à nullo tellus possessa colonis
 Equoris extremo pressa & sub sine profundo,
 Qua sol emenso radio disternat orbem,
 Et qua tranfacto conduntur sidera mundo;
 Æther gliscit, atris obstructa luce tenebris,
 Vltima secretis stagnant flammantia riuus.
 B Est natura loci signatis ignea pœnis,
 Infernisque palus candens ardoribus atrox.
 Intonat horrificis facinus pœnale caminis,
 Æstuat, & rapitur lato de vortice flammæ,
 In tormenta ruens, fluctuque & gurgite sæuo,
 Turbida cœnofo fundo miscetur harena.
 Huc captiua gremens mittetur turba malorum,
 Arsurumque nefas, scelerati corporis agmen.
 Magnus plangor ibi, luctus sociante boatu,
 Et stridor rabidus, vlulatus & inde dolentum.
 Exurgent flammæque procul, artusque sonori,
 Ignis inardescet, gemitusque feretur ad auras.
 Tunc humana, mali pendet commissa, propago,
 Incipietque suas ad cœlum tendere palmas,
 Et Dominum tunc nosse volet, quem nosse volebat
 Antea non, quum nosse illis foret vtile tempus;
 Illic quisque suæ profitebitur effera vitæ,
 Iniustasque manus, & sæuæ crimina mentis,
 Horrescetque suæ quæ nouerit impia vitæ.
 C Iam primum quicumque Deum malè senserit antè,
 Et vaga mentito coluisset numine saxa,
 Atque cruentiferis signis sacrauerit aras,
 Et picturatas timuit sine voce figuras,
 Ac falsi tenues veneratus numinis ymbra,
 Et quoscumque malus seduxit protinus error:
 Siquis adulter erat, si natos ense necarat,
 Si raptor grassatus erat, si fraude clientes
 Distulerat, si mente parum versatus amica;
 Sive suas hominum macularat sanguine palmas,
 Miscueratve latebroso si morte venenum;
 Aut si vestitus scelerato pectora fuco,
 Sive malo alterius, lucro & gaudebat iniquo;
 Admisit quicumque nefas quodcumque malorum;
 Ingens ardor eum, atque ignis torquetur amarus,
 Suppliciumque dabunt peracerbo funere cuncti.
 Plurima sic hominum moerentum turba iacebit.
 [14 Hoc quoties olim sancti cecinere Prophetæ,
 Flatu & sæpè Dei moniti dixere futura;

CAP. X.

Matth. 8.

CAP. XI.

Matth. 28.

Apo. 6.

CAP. XI.

Nemo suas (miserum) nemo checprabuit aures.
 Sed Deus omnipotens voluit sua præmia nosci,
 Atque ipinas positæ per plurima talia legis.
 Mittendo statuit plures, & verba sonantes
 Diuina; excitòsque iubet prodire sepulcris
 Secum, quum fracto surrexerat ipsè sepulcro.
 Obstipere quidem plures, patuisse sepulcra,
 Et cerni in clara præmortua corpora luce;
 Miratque pios sermones, dulcia dicta,
 Ipsa voce suas tendunt ad sidera palmas,
 Gratanturque Deo, & victori talia Christo.
 Illos non tumulos certum est repetisse silentes,
 Amplius aut terræ retineri viscere clausos;
 Reliqua sed recubat nunc turba cubilibus imis,
 Ille dies donec, completo tempore, magnus
 Adueniat. [16 Cuncti Dominum iam agnoscite verum,
 Qui solus facit hanc animam sua cernere luce,
 Eandemque potest in tartara subdere pœnis,
 Et cui cuncta patet vitæ mortisque potestas.
 Possè Deum, nam velle fat est, factumque loquendo
 Implere, & obstando planè nihil impedit illum.
 Ille meus solus, cui credo sensibus imis.
 At quoniam letho cursus concluditur omnis,
 Quicumque est hodie, secum putet omnia mente;
 Atque ideo dum vita manet, dum cernere lucem,
 Dum vitam mutare licet, quàm terminus æui
 Obruat incautos, & nescia lumina soluat
 Vltimus ille dies, mortis quia lege tenetur;
 Quod pretium superest, caræ inuigilate salutis,
 Et faciles certique bonum decurrite cursum.
 Abstergete piis commissa piacula sacris,
 Atque vagas nimium mundi vitate procellas,
 Tam rectas & adite vias, & sancta tenete.
 Hinc latis animis prauum depellite crimen,
 Et concreta diu proluxur pectore culpa;
 Commissa que mali labes abolete nefandas,
 Eternisque Deum precibus placate tremendum.
 Pessima cuncta bonis cedant mortalia viuis,
 Et seruate nouam iamiam sine crimine vitam,
 Incipiãtque bonis verisque assuescere mentes,
 Laudibus & faciles diuinis reddite voces.
 Sic meliora piis flagrabunt omnia vobis,
 Sic quoque cœlestis capietis munera vitæ,
 Cùmque Deo longum semper viuetis in æuum,
 Aurea siderei cernentes gaudia regni.

ADNOTATIONES IACOBI PAMELII IN
 LIBRVM DE IVDICIO DOMINI.

CAP. I.

1. Quis rhi rucolas, &c.] Caput hoc inscrip-
 mus: De quatuor anni temporibus, & mundi to-
 tius fabrica. Castigamus vero: maturas factis ari-
 stas, pro: maturat.

CAP. II.

2. Nunc age, &c.] Capiti huic inscriptionem dele-
 mus: De hominis formatione.

CAP. III.

3. Immemor ille Dei, &c.] Titulum huic capiti
 dele-
 mus.

TERTULLIAN
 Cum Annotationibus
 PAMELII
 A. V.
 36.

impossibilis: De hominis transgressione, & peccato originali, ac morte in posteris transfusa.

CAP. IIIII.

4. Idcirco Dominus solus, &c.] *Caput hoc inscriptissimum: De iudicio cuiusque hominis particulari.*

CAP. V.

5. An Deus omnipotens, &c.] *Inscriptionem huic capiti fecimus: De resurrectione mortuorum Deo non impossibili. Quam probat exemplis: granorum qua mortua conflurgunt, sicuti est 1. Cor. 15. occidit & ortus syderum; diei ac noctis, sicuti etiam supra lib. de Resurr. carnis cap. 12. & Phœnicis, de qua ibidem cap. 13. n. 104. 105. & 106. At qui cesura ibi facienda: alia atque alia dies surgit ab astris, in vocis dies.*

CAP. VI.

6. Ad vocem ergo Dei, &c.] *Huic capiti titulum dedimus: De adventu Domini, & omnium hominum compartitione ad Iudicium.*

7. Hinc omnis pullulat ætas, &c.] *Eodem spectat quod subiicit Auctor: pueri, &c.*

Infantumque gemens resonat vagitibus orbis. Sed sanè hæc intelligenda sunt; quod nempe etiam pueri & infantes resurgent; non tamen in eadem ætate, sed iuxta quod Apostolus scribit Ephes. 2. in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Quia unusquisque (inquit B. August. lib. 2. de civit. Dei cap. 15.) suam recipiet mensuram corporis, quam vel habuit in iuventute, etiam si senex obit, vel fuerat habiturus, si ante est defunctus. Ætas verò erit illa, ad quam pervenit Christus, circa 30. annos.

CAP. VII.

8. Ipse sedens Dominus, &c.] *Caput hoc inscriptissimum: De verbis Iudicis ad iustos, quos ad vitam evocabit perpetuam. Accipitur verò: exstat, pro: supereminet. Castigamus autem: niucis effulgent corpora stolis, pro: telis.*

CAP. VIII.

9. Est locus Eois Domino dilectus in oris, &c.] *Inscriptionem huic capiti fecimus: Descriptio poetica Paradisi, seu vitæ æternæ.*

10. Inde nitet Prafinus, &c.] *Appellatur Plinio Prafinus, sine vitæ Auctor: Prafinus, è gemmarum viridantium genere, lib. 37. cap. 8. at Prafinus colorem viridem significat. De carbunculo & smaragdo vide supra lib. 2. adu. Marc. cap. 10. num. 64.*

11. Hic & odoriferis nascitur cinnama virgis, Et spisso latum folio conflagrât amomum, &c.]

Auctorem non modo in ceteris huius capituli, sed maxime in hoc loco videtur imitari Lactantium carmine de Phœnice, ubi dixit:

Cinnama dehinc, auramque procul spirantis amomi

Congerit. -

De Cinnamo verò, sine Cinnamomo, vide Plinium lib. 12. c. 19. De Amomo eiusdem lib. 13. Emendavimus verò virentisque, &c. ramos, pro: virentisque sicuti post aliquot lines:

Et pulchrè redolet inunus medicabile Cretæ, pro: pulchræ, redolet; ubi adluit ad herbarum Cretensium varia genera, quorum in medicinis usus est precipuus, ut potè quod in ea insula nullum venenatum nascatur animal.

CAP. IX.

12. Hæc postquam Dominus, &c.] *Titulum huic capiti fecimus: De verbis Iudicis ad impios ituros in ignem æternum. Est autem & hic vox Tertullianica: genitura, pro generatione.*

CAP. X.

13. Tunc audis rapido, &c.] *Caput hoc inscriptissimum: De gehennæ descriptione. Vbi Tertullianica sunt: facinus pœnale, & mali pender commissa, pro: exsolvet.*

CAP. XI.

14. Hoc quoties olim, &c.] *Inscriptionem huic capiti fecimus: Quod olim hæc prædixerint Prophetæ, & qui cum Christo resurrexerunt.*

15. Reliqua sed recubat nunc turba, &c.] *Quomodo similes loci Auctoris adludentis ad cap. 6. Apocal. debet intelligi, vide inter Paradoxa nostra Prolegomena.*

CAP. XII.

16. Cuncti Dominum iam agnoscite verum, &c.] *Huic capiti, quod ab hoc hemistichio auspicamur, titulum imposuimus: Ad meliorem vitam metu Iudicij adhortatio. Castigamus verò: sua cernere luce, pro: sua cernere lucè. Et more suo accipit Auctor: quam, pro: antequam, quum subiicit:*

- quam terminus ævi,

Obruat incautos, & nescia lumina soluat
Ultimus ille dies; ubi in eo quod sequitur, emendamus: mortis quia lege tenetur, pro: qui. Incipientes novam periodum ibi:

Quod precium superest, caræ inuigilate salutis; quamquam vox: precium, corrupta sit, nisi accipiatur pro: precum.

ARGVMENTVM GENESEOS PER
IACOBVM PAMELIVM.

PRIMA quatuor Geneseos capita Heroico carmine reddidit. Ceterum quamquam olim B. Cypriano in Operum eius Tomo tertio adscribendum, putaverimus, interea sententiam mutare persuasit Sixtus Senensis, qui Biblioth. sue Sanctæ lib. 4. Tertulliano adscribit Sodomam librum sequentem, qui haud dubie eiusdem cum hoc Auctoris est; maxime quum stylus magis sit Tertullianicus quam Cyprianicus, & nusquam B. Cyprianus inter Poëtas Christianos nominetur præterquam à Fabricio, qui primus in lucem eius nomine addidit. Siquis interim aliud sentiat, per me licet, dummodò etiam inter Opera Tertulliani utrumque opus admittat.